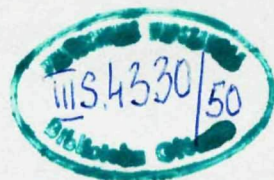

SYLWETKI PROFESORÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

26₂

CZESŁAW GRABOWSKI
(1873—1945)

Czesław Grabowski urodził się 20 VI 1873 r. w Częstochowie. Był synem Bronisława, historyka i tłumacza literatur słowiańskich, literata i etnografa. Egzamin dojrzałości złożył w 1891 r. w miejscowym gimnazjum. W tymże roku rozpoczął studia na Wydziale Chemicznym Instytutu Technologicznego w Charkowie. Uzyskawszy w maju 1897 r. dyplom inżyniera technologa ze specjalizacją w zakresie chemii organicznej, podjął pracę zawodową w rosyjskim przemyśle cukrowniczym. Od 1898 r. aż do zakończenia I wojny światowej zajmował kierownicze stanowiska w cukrowniach na terenie Ukrainy, m.in. w Gródku, Perewierzówce, Talnym i Rzewce. W latach 1915—1916 wspomagał cukrowników polskich, ewakuowanych z Królestwa Polskiego w głąb Rosji, w ich staraniach o znalezienie odpowiedniej pracy, mieszkań, zapomóg itp.

Niemal od pierwszych chwil po rozpoczęciu pracy w cukrownictwie Cz. Grabowski prowadził równoległe z praktyką zawodową prace badawcze i eksperymentalne nad ulepszeniami technologicznymi w procesie rafinacji cukru, a także w dziedzinie nowych rozwiązań konstrukcyjnych niektórych maszyn i urządzeń cukrowniczych. Wyniki tych dociekań prezentował na łamach prasy fachowej, m.in. w polskiej *Gazecie Cukrowniczej* i w rosyjskim *Wierniku sacharnoj promyszlennosti*.

Pod koniec 1918 r. powrócił do kraju. W pierwszych miesiącach po odzyskaniu niepodległości przyczynił się walcnie do odbudowy cukrowni Woźuczyn w powiecie tomaszowskim lubelskim. Dorobek naukowy Cz. Grabowskiego zyskał uznanie Komisji Stabilizacyjnej, utworzonej w styczniu 1919 r. dla przygotowania wniosków nominacyjnych na profesorów Politechniki Warszawskiej (PW), w konsekwencji czego znalazł się on w pierwszym 38-osobowym gronie profesorów PW. Nominację na profesora nadzwyczajnego uzyskał w dniu 7 X 1919 r., a profesorem zwyczajnym został mianowany z dniem 2 VI 1928 r. Aż do września 1939 r. kierował nieprzerwanie Katedrą i Zakładem Maszynoznawstwa Ogólnego i Chemicznego. Przez cały ten czas prowadził wykłady i ćwiczenia dla studentów Wydziału Chemicznego, m.in. z maszynoznawstwa ogólnego, aparatury i techniki cieplnej przemysłu chemicznego oraz budowy pieców ze szczególnym uwzględnieniem szklarstwa. Był promotorem blisko 100 prac dyplomowych i kilku rozpraw doktorskich.

Ze względu na to, że utworzone przez niego laboratorium maszynoznawstwa chemicznego dysponowało prawie wyłącznie urządzeniami stosowanymi w przemyśle cukrowniczym, prof. Cz. Grabowski prowadził wraz ze swoim Zakładem Maszynoznawstwa głównie prace teoretyczne i projektowe, związane przede wszystkim z zastosowaniem techniki cieplnej

w przemyśle cukrowniczym. Tym nie mniej miał on doskonale wyczuć perspektywiczne potrzeby przemysłu, dzięki czemu potrafił nadać właściwy kierunek kilku wykładanym na wydziale przedmiotom, obejmującym zarówno podstawowe wykształcenie techniczne, jak i aktualną wówczas problematykę inżynierii chemicznej. Zakreślony przez prof. Cz. Grabowskiego program nauczania świadczy o wielkiej intuicji jego twórcy, powstał on bowiem w tym czasie, kiedy za granicą nie było jeszcze mowy o studiach inżynierii chemicznej i kiedy programy studiów na wydziałach chemicznych politechnik nie różniły się zbyt od programów chemii uniwersyteckiej. Późniejszy rozwój inżynierii chemicznej poszedł w pełni tą drogą, którą wytyczył samodzielnie prof. Cz. Grabowski.

W latach dwudziestych był on jednym z najczynniejszych prelegentów Koła Techników Cukrowników przy Stowarzyszeniu Techników Polskich, współorganizował Zrzeszenie Doskonalenia Gospodarki Ciepłej (1921), wielokrotnie występował na naradach i zjazdach chemików i techników cukrowników. W jego dorobku naukowym znajduje się kilka podręczników i skryptów akademickich oraz wiele artykułów zamieszczanych na łamach prasy fachowej, m.in. w *Kalendarzu Cukrowniczym*, *Przeglądzie Technicznym*, *Przemysle Chemicznym* i *Technice Gorzelnictwa*. W latach 1919—1926 prof. Cz. Grabowski był redaktorem działu mechanicznego *Gazety Cukrowniczej*. Najważniejsze z jego prac to: „Destylacja z parą wodną lub w ogóle z gazem obojętnym” (1932), „Pompy do gazów” (1933), „Teoria suszarnictwa w oświetleniu graficznym” (1937) i „Podstawy hydromechaniki przemysłu chemicznego” (1938).

Podczas okupacji hitlerowskiej prowadził początkowo wykłady w Państwowej Szkole Chemiczno-Ceramicznej w Warszawie. Od kwietnia 1942 r. wykładał maszynoznawstwo w Państwowej Wyższej Szkole Technicznej, uruchomionej za zgodą władz niemieckich w gmachach politechnicznych. Przez cały czas trwania okupacji prowadził potajemnie w swoim prywatnym mieszkaniu na terenie PW zajęcia z maszynoznawstwa z dawnymi studentami. Po upadku powstania warszawskiego przeszedł przez obóz dla wychodźców w Pruszkowie, skąd trafił do Częstochowy. Od listopada 1944 r. aż do śmierci kierował tam pracami niektórych swoich dawnych uczniów, którzy przyjeżdżali do niego z innych miejscowości.

Wycieńczony długotrwałą chorobą serca i tułaczką popowstaniową, prof. Cz. Grabowski zmarł 3 III 1945 r. w Częstochowie, w sześć tygodni po wyzwoleniu tego miasta. Pochowany został na miejscowym cmentarzu Kule w parafii św. Zygmunta.

Opracowała Teresa Kempa-Englert